

Αναθεώρηση του Συντάγματος μέσω δημοψηφίσματος;

Του Προκοπή Παυλοπούλου*

Οι νεφελώδεις αναφορές του πρωθυπουργού στην προσεχή αναθεώρηση του Συντάγματος, κατά την ομιλία του στη Βουλή -την 19/6/2011- με την ευκαιρία της έναρξης της συζήτησης για την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης στη μετ' ανασχηματισμόν κυβέρνησή του, δημιουργούν εύλογα ερωτήματα ως προς το τι εννοούσε, αλλά και πόσο το εννοούσε ο κ. Γ. Παπανδρέου. Ειδικότερα, οι αναφορές αυτές αφήνουν να φανεί ότι ο πρωθυπουργός σχεδιάζει δρομολόγηση -αμέσως ή εμμέσως- της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος μέσω δημοψηφίσματος. Τι άλλο, άραγε, μπορεί να σηματοδοτεί η καταληκτική του πρόταση «δηλαδή, το φθινόπωρο, να πάμε σε δημοψήφισμα για τις μεγάλες αλλαγές σ' αυτόν τον τόπο»; Όμως οι διαφαινόμενοι σχεδιασμοί και αυτοσχεδιασμοί του κ. πρωθυπουργού είναι συνταγματικώς παντελώς αστήρικτοι και θεσμικώς εξαιρετικά επικίνδυνοι για τους εξής λόγους:

Αν ο κ. Γ. Παπανδρέου υπονοεί ότι η κυβερνητική πλειοψηφία θ' αναλάβει πρωτοβουλία αναθεώρησης του Συντάγματος ευθέως μέσω δημοψηφίσματος, πρέπει ν' αντιληφθεί πως τούτο συνιστά ευθεία παραβίαση του Συντάγματος -η οποία μάλιστα αγγίζει τα όρια της κατάλυσής του, κατά την έννοια του άρθρου 120 παρ. 2 επ.- συγκεκριμένα δε πρωτίστως του άρθρου 110 και, συνακόλουθα, του άρθρου 44 παρ. 2. Για να γίνω σαφέστερος:

Α. Αναθεώρηση του Συντάγματος μπορεί να γίνει μόνο κατά τις διατάξεις του άρθρου 110 του Συντάγματος και, κατ' ακολουθία, μόνο με τήρηση όλων των όρων και προϋποθέσεων που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές. Τόσον από πλευράς χρόνου εκκίνησης της διαδικασίας όσο και από πλευράς ουσίας της όλης αναθεώρησης. Αρα η επόμενη αναθεώρηση του Συντάγματος μπορεί να ξεκινήσει -λόγω του ότι η προηγούμενη τελείωσε τον Ιούνιο του 2008 και απαιτείται μεταξύ δύο αναθεωρήσεων πενταετία- τον Ιούνιο του 2013 και να ολοκληρωθεί, μετά την παρεμβολή εθνικών εκλογών, από τη Βουλή η οποία τότε θα προκύψει.

Επισημαίνεται πως το άρθρο 110 συνθέτει τη *sedes materiae* του Συντάγματος, δεδομένου ότι από αυτό προκύπτει ο -στατικός της θεσμικής πεμπτουσίας του- αυστηρός χαρακτήρας του. Ητοι η αδυναμία τροποποίησής του με διατάξεις υποδεέστερης τυπικής ισχύος. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο ιδίως το άρθρο 110 περιλαμβάνεται, από την ίδια του τη φύση, στις μη αναθεωρητέες διατάξεις του Συντάγματος.

Αναγκαία απόληξη των ως άνω συλλογισμών είναι, λοιπόν, το ότι αναθεώρηση του Συντάγματος μέσω δημοψηφίσματος συνιστά ευθεία και κραυγαλέα παραβίαση του άρθρου 110, κυρίως διότι θα οδηγούσε και σε -ούτως ή άλλως εντελώς απαγορευμένη- αναθεώρηση των μη αναθεωρητέων διατάξεων του άρθρου αυτού.

Β. Πέραν των ανωτέρω -και, φυσικά, επικουρικών- είναι νομικός

αυταπόδεικτο ότι η διά δημοψηφίσματος αναθεώρηση του Συντάγματος έρχεται επίσης σε ευθεία και κραυγαλέα αντίθεση προς τις διατάξεις του άρθρου 44 παρ. 2, οι οποίες καθιερώνουν τους δύο τύπους δημοψηφίσματος που προβλέπονται απ' αυτές. Και τούτο -πέραν βεβαίως των σχετικών διαδικαστικών προβλέψεων- διότι:

Ουδείς μπορεί να διανοηθεί ότι είναι δυνατόν η αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος ν' αποτελέσει αντικείμενο προκήρυξης δημοψηφίσματος «για κρίσιμο εθνικό θέμα»! Κάτι τέτοιο συνιστά όχι απλώς παραβίαση αλλά, κυριολεκτικώς, πρωτοφανή ευτελισμό του γράμματος και του πνεύματος των διατάξεων του άρθρου 44 παρ. 2 εδ. α' του Συντάγματος.

A fortiori, ουδείς μπορεί επίσης να διανοηθεί ότι οι αναθεωρητέες διατάξεις θα λάβουν τη μορφή «ψηφισμένου νομοσχεδίου», το οποίο στη συνέχεια θα τεθεί σε δημοψήφισμα!! Ποιος νοσηρός νομικός ή πολιτικός νους θα τολμούσε να ισχυρισθεί πως θα ήταν εφικτή αναθεώρηση του Συντάγματος μέσω σχεδίου νόμου που θα είχε ψηφίσει προηγουμένως η Βουλή; Και ποιος θα τολμούσε να εισηγηθεί τέτοιο σχέδιο νόμου; Αλλά και ποια Βουλή θα δεχόταν να το ψηφίσει, έχοντας στοιχειώδη γνώση και επίγνωση των αντίστοιχων κοινοβουλευτικών ευθυνών;

Αν δε ο κ. Γ. Παπανδρέου υπονοεί ότι η κυβερνητική πλειοψηφία -μέσω επιτροπής ειδημόνων που θα συσταθεί- προτίθεται να θέσει, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 44 παρ 2 εδ. α' του Συντάγματος, το προϊόν της αναθεωρητικής τους εργασίας υπό δημοψηφισματική ετυμηγορία, έτσι ώστε να δεσμευθεί προκαταβολικώς η αναθεωρητική Βουλή η οποία, όπως προεκτέθηκε, μπορεί να ξεκινήσει τις εργασίες της μόνο τον Ιούνιο του 2013, και πάλιν οδηγείται σε ευθεία παραβίαση, αλλά και ευτελισμό του Συντάγματος. Συγκεκριμένα:

A. Αφήνω κατά μέρος το γεγονός ότι ένα τέτοιο εγχείρημα κινείται, κατά τα προαναφερόμενα, εξοφθάλμως εκτός του θεσμικού πλαισίου του άρθρου 44 παρ. 2 εδ. α' του Συντάγματος.

B. Μένω απλώς στην -ομοφώνως αποδεκτή από την επιστήμη και παγίως ακολουθούμενη στο πλαίσιο της ως τώρα συνταγματικής μας πρακτικής- θέση κατά την οποία, σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 110 του Συντάγματος, τόσο η Βουλή που αποφασίζει για την αναθεώρηση όσο και η -μετά τις παρεμβαλλόμενες εκλογές- Βουλή η οποία ολοκληρώνει την αναθεώρηση ουδόλως δεσμεύονται ως προς την κατεύθυνση της αναθεώρησης από οιαδήποτε προηγούμενη θεσμική ή πολιτική απόφαση. Πολλώ μάλλον όταν αυτή καταστρατηγεί προκλητικώς το Σύνταγμα.

Θέλω να πιστεύω ότι οι ειδήμονες στους οποίους πρόκειται ν' απευθυνθεί ο κ. Γ. Παπανδρέου για να προωθήσει τους σχεδιασμούς του θα προστατεύσουν και τους θεσμούς και το κύρος τους, διαπιστώνοντας τ' αυτονόητα. Εν πάση περιπτώσει η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, την οποία επικαλείται ο κ. Γ. Παπανδρέου, θα το πράξει. Και μια τελευταία παρατήρηση: ας μη διανοηθούν κάποιοι να επιστρατεύσουν το προηγούμενο της διά δημοψηφίσματος -και κατ' αντίθεση προς το γαλλικό

Σύνταγμα- αναθεώρησης του Συντάγματος της Ε΄ Γαλλικής Δημοκρατίας από τον Στρατηγό Ντε Γκωλ. Και τούτο διότι όχι μόνο πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές ιστορικές και πολιτικές συγκυρίες. Αλλά, ιδίως, διότι σεβόμενοι το Σύνταγμα οφείλουν να σταθούν απέναντι σε κάθε προηγούμενο παραβίασής του, απ' οπουδήποτε και αν έλκει την καταγωγή του. Αλλωστε η πικρή ελληνική εμπειρία των παρασυνταγμάτων δεν είναι τόσο μακρινή και οι πληγές τους μόλις έχουν επουλωθεί. Κατά Σαίξπηρ «οι παλιές αμαρτίες ρίχνουν μεγάλες σκιές».

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Καθημερινή της Κυριακής στις 27 Ιουνίου του 2011.

* Ο κ. Προκόπης Παυλόπουλος είναι βουλευτής, καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.